C/2024/3673

26.6.2024

# Euroopan alueiden komitean lausunto – Demokratian puolustaminen

(C/2024/3673)

**Yleisesittelijä**: József KÓBOR (HU, EA), Pécsin kaupunginvaltuuston jäsen

**Viiteasiakirjat**:

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Demokratian puolustaminen

COM(2023) 630 final

Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetusten (EU) N:o 1024/2012 ja (EU) 2018/1724 muuttamisesta tiettyjen direktiivissä (EU) XXXX/XXXX säädettyjen vaatimusten osalta

COM(2023) 636 final

Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yhdenmukaisten avoimuusvaatimusten vahvistamisesta sisämarkkinoilla kolmansien maiden puolesta toteutettavaa edunvalvontaa varten ja direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta

COM(2023) 637 final

Komission suositus osallistavista ja kestävistä vaaliprosesseista unionissa sekä Euroopan parlamentin vaalien eurooppalaisen luonteen korostamisesta ja vaalimenettelyn tehostamisesta

C(2023) 8626 final

Komission suositus kansalaisten ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden vaikuttavan osallistumisen edistämisestä julkisen päätöksenteon prosesseissa

C(2023) 8627 final

## POLIITTISET SUOSITUKSET

EUROOPAN ALUEIDEN KOMITEA (AK),

### Yleistä

1. toteaa, että demokraattisten periaatteiden, arvojen ja instituutioiden tinkimätön vaaliminen kaikilla tasoilla on EU:n vakauden, turvallisuuden ja vaurauden perusta ja että näiden arvojen säilyttämisen ulkoisia edellytyksiä ovat kansainvälinen rauha ja turvallisuus sekä normaalien taloudellisten ja poliittisten suhteiden ylläpitäminen maapallolla. Demokratia ei toteudu, kun eletään sotaoloissa, köyhyydessä tai epävarmuudessa tai kun ihmiset pelkäävät tulevaisuuden puolesta. Euroopan unionin johdolla – Euroopan komissio ja unionin jäsenvaltioiden hallitukset mukaan luettuina – on kuitenkin erityistä näihin kysymyksiin liittyvää vastuuta.

2. puolustaa oikeusvaltioperiaatetta, yhdenvertaisuutta lain edessä ja vallanjakoa, jotka ovat demokratian kulmakiviä ja muodostavat unionin säännöstön perustan, jolle EU rakentuu.

3. on hyvillään siitä, että Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet ovat edenneet jo pitkälle. Niillä edistetään vaalien luotettavuutta, suojellaan tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta, vahvistetaan disinformaation, ulkomaisen tiedonmanipuloinnin ja häirinnän torjuntaa ja lujitetaan siten demokratiaa.

4. pitää demokratioiden perusedellytyksinä vahvoja vaalijärjestelmiä ja -prosesseja, joihin liittyy mahdollisimman vähän häiriöitä. Lisäksi kansalaisilla on korkeat nuhteettomuusodotukset julkishallinnon virkamiehiä kohtaan. Komitea huomauttaa, että korruptiotapaukset EU:n tasolla heikentävät vakavasti kansalaisten luottamusta EU:n toimielimiin.

5. tukee vakaasti kaikkia toimia, joilla vaalitaan, suojellaan ja lujitetaan eurooppalaista demokratiaa ja parannetaan yhteiskuntien ja viranomaisten valmiuksia vastata yhteisiin ulkoisiin uhkiin, joita demokraattisiin prosesseihin kohdistuu.

6. katsoo, että vallanjako on olennaista demokratian toiminnan kannalta. Julkisten edustajien on myös ratkaisevan tärkeää näyttää esimerkkiä johtajina ja toimia kunniallisesti ja rehellisesti. Komitea korostaa tämän mukaisesti, että julkisten edustajien tulee edistää aktiivisesti osallistumista, ajaa tinkimättä yhteistä hyvää ja ottaa toimissaan huomioon kansalaisten toiveet ja tarpeet, sillä he ovat kansalaisten palveluksessa.

7. toteaa, että nykyisessä nopeasti muuttuvassa turvallisuusympäristössä olisi toteutettava erityisiä toimenpiteitä, joilla vastataan oikea-aikaisesti ja tehokkaasti demokraattisia arvoja ja instituutioita haastaviin ilmiöihin, kuten polarisoitumiseen, piilovaikuttamiseen ja muuhun häirintään sekä vaaleilla valittuihin päättäjiin kohdistuvaan väkivaltaan ja vihapuheeseen.

8. katsoo, että kansalaisilla on oikeus ilmaista eriävä mielipiteensä ja äänestää vaaleissa vallanvaihdon puolesta ilman ulkopuolista tai kotimaista häirintää.

9. toteaa, että Euroopan tulevaisuuskonferenssi oli tärkeä demokraattinen hanke, mutta sen lopputulemia ei ole vielä toteutettu käytännössä.

10. pitää erittäin suositeltavana vaihtaa kokemuksia ja levittää hyviä käytäntöjä demokratian vahvistamiseksi EU:ssa.

11. muistuttaa, että paikallis- ja alueviranomaisilla on erityistietämystä demokraattisten prosessien luotettavuuteen liittyvien mahdollisten uhkien tunnistamisesta ja demokraattisten käytäntöjen lujittamisesta ruohonjuuritasolla ja että ne auttavat vahvistamaan eurooppalaista demokratiaa edistämällä ja helpottamalla kansalaisten osallistumista julkiseen elämään ja siten Euroopan parlamentin vaaleihin ja kansallisiin vaaleihin sekä alue- ja paikallisvaaleihin. Tätä ei valitettavasti ole otettu riittävällä tavalla huomioon EU:n tason aloitteissa, joilla pyritään vahvistamaan eurooppalaista demokratiaa.

12. toistaa kehotuksensa perustaa kansalaiskeskustelua varten paikallis- ja alueviranomaisten tukema paikkalähtöinen mekanismi, joka mahdollistaa kaksisuuntaisen viestinnän kansalaisten ja EU:n toimielinten välillä.

**Osallistavien ja kestävien vaaliprosessien edistäminen**

13. katsoo, että osallistavissa ja kestävissä EU:n vaaliprosesseissa tulee noudattaa korkeimman tason demokraattisia normeja, ja puoltaa aloitteita, joilla pyritään hyvissä ajoin ennen vaaleja lisäämään mahdollisuuksia osallistua niihin sekä poliittista sitoutumista ja siten äänestysaktiivisuutta.

14. kannattaa kaikkia toimia, joiden tavoitteena on korostaa entisestään Euroopan parlamentin vaalien eurooppalaista luonnetta ja tehostaa vaalimenettelyä, saada kaikki äänestäjät osallistumaan näihin vaaleihin ja helpottaa niihin liittyvien vaalioikeuksien käyttämistä.

15. pitää ensiarvoisen tärkeänä, että vaalilainsäädännöllä varmistetaan entistä laajempi osallistuminen ja edustus paikallistasolla.

16. toteaa, että paikallis- ja alueviranomaisilla on keskeinen rooli vapaiden, oikeudenmukaisten ja häiriönsietokykyisten vaalien edistämisessä EU:n jäsenvaltioissa.

17. kehottaa lujittamaan vaaliprosesseja entisestään. Tässä yhteydessä on noudatettava kaikilta osin perusoikeuksia ja demokraattisia arvoja, jotka on vahvistettu unionin ja kansainvälisen tason normeissa.

18. tiedostaa, että paikallis- ja alueviranomaisilla on myös erityinen vastuu suojella vaaleihin liittyvää tietoympäristöä. Niiden tulee varmistaa, että äänestäjät saavat tietoa oikea-aikaisesti, helposti ja ymmärrettävässä muodossa, ja torjua vaaleihin liittyvää tiedon manipulointia, häirintää ja disinformaatiota yhteistyössä muiden sidosryhmien kanssa.

19. korostaa paikallis- ja alueviranomaisten merkitystä sen varmistamisessa, että kaikille kansalaisryhmille, myös nuorille sekä haavoittuvassa asemassa oleville, kuten vammaisille ja vähemmistökieliä puhuville kansalaisille, tiedotetaan vaalioikeuksien käyttämiseen liittyvistä perussäännöistä ja käytännön järjestelyistä ja että perinteiset äänestysmenetelmät ovat jäsenvaltioissa edelleen käytettävissä.

20. toteaa, että sukupuolten tasa-arvolla on ratkaiseva merkitys demokratian häiriönsietokyvyn vahvistamisessa. Komitea kannattaa aloitteita, joilla tuetaan naisten tasavertaista osallistumista vaaleihin sekä äänestäjinä että ehdokkaina, ja tähdentää sellaisten toimenpiteiden tärkeyttä, joilla poistetaan esteitä naisten poliittisen osallistumisen tieltä.

21. on tyytyväinen toimiin, joilla on tarkoitus vahvistaa demokratian kestävyyteen ja vaalien häiriönsietokykyyn liittyvää yhteistyötä ja parhaiden käytäntöjen vaihtoa Euroopan tasolla muun muassa Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkoston (ECNE) puitteissa. Komitea pitää kuitenkin valitettavana, ettei tässä yhteistyössä ole huomioitu riittävästi paikallis- ja alueulottuvuutta, vaikka verkoston tavoitteena on suojella vaaleja kaikilla tasoilla, ja kehottaakin järjestämään ECNE:n istunnon, jossa käsitellään nimenomaan paikallis- ja aluevaalien suojelua.

22. katsoo, että erityistä huomiota olisi kiinnitettävä tietojen antamiseen kolmansissa maissa asuville Euroopan unionin kansalaisille tai kansalaisuuden saaneille, jotta he voivat osallistua asianmukaisesti Euroopassa pidettäviin vaaleihin.

**Kansalaisten osallistaminen julkiseen päätöksentekoon**

23. kannattaa kansalaisten, kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja ihmisoikeuksien puolustajien kattavaa ja tuloksellista osallistamista julkisen päätöksenteon prosesseihin.

24. toteaa, että paikallis- ja alueviranomaisilla on keskeinen rooli edistettäessä laajaa ja kattavaa demokraattista osallistumista sekä varmistettaessa, että toimintaympäristö tukee sitä ja tarjoaa kansalaisille mahdollisuuksia vaikuttavaan osallistumiseen.

25. tunnustaa digitaalisten ratkaisujen tärkeyden yleisön osallistumisen lisäämisessä mutta toteaa, että edelleen on tarpeen järjestää tarvittaessa mahdollisuuksia osallistua henkilökohtaisesti.

26. huomauttaa, että nuorten osallistumista demokratian toteuttamiseen EU:ssa on tärkeää tehostaa, ja viittaa nuorisoa ja demokratiaa koskevaan peruskirjaan sisältyviin Euroopan alueiden komitean ja Euroopan nuorisofoorumin yhteisiin suosituksiin. Komitea korostaa paikallistason nuorisovaltuustojen merkitystä olennaisen tärkeinä foorumeina, joiden kautta nuoret saadaan mukaan demokraattisiin hallinto- ja päätöksentekoprosesseihin. Lisäksi komitea muistuttaa kehottaneensa jäsenvaltioita harkitsemaan vakavasti äänestysiän alentamista 16 vuoteen Euroopan kaikissa paikallis- ja aluevaaleissa sekä tuottamaan ja vaihtamaan tietoja institutionaalisten järjestelyjen vaikutuksista nuorten poliittiseen osallistumiseen, kun kyse on esimerkiksi äänestämisen ja vaalikelpoisuuden alaikärajasta ([1]).

27. pitää erityisen merkityksellisinä sellaisia kansalaisten osallistamisprosesseja, joissa yhteisön jäsenet valikoivat julkisrahoitteisia hankkeita ja asettavat niitä tärkeysjärjestykseen ja päättävät tällä tavoin, miten osa julkisesta talousarviosta käytetään. Osallistava budjetointi syventää demokratiaa, lujittaa yhteisöjä ja johtaa oikeudenmukaisempaan julkisten varojen jakautumiseen.

28. korostaa, että paikallis- ja alueviranomaiset ovat toimivan demokratian peruspilareita. Ne kannustavat ja voimaannuttavat kansalaisia osallistumaan julkiseen päätöksentekoon aktiivisesti esimerkiksi verkossa tai sen ulkopuolella järjestettävien kansalaispaneelien, vuoropuhelujen tai kokoontumisten välityksellä.

([1]) Euroopan alueiden komitean lausunto aiheesta ”EU:n nuorisopolitiikan tulevaisuus – Nuorisopolitiikkaa ja nuorisoasioiden valtavirtaistamista koskeva pohdinta Euroopan nuorison teemavuoden 2022 puitteissa” (EUVL C 79, 2.3.2023, s. 30).

29. toteaa, että kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden osallistaminen on yksi osa oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamista ja että vaikuttavasta ja kattavasta osallistumisesta voidaan olla varmoja silloin, kun kansalaisyhteiskunnan organisaatiot voivat toimia turvallisessa ympäristössä, jossa niiden ja myös niiden jäsenten perusoikeudet toteutuvat.

30. painottaa, että kansalaisten menestyksekkäästä osallistumisesta heille tärkeillä aloilla on ratkaisevan tärkeää tuoda esille esimerkkejä kansalaisten kannustamiseksi osallistumaan yhä laajemmin politiikan kehittämiseen. Komitea muistuttaa tässä yhteydessä YK:n Euroopan talouskomission johdolla tehdystä Århusin yleissopimuksesta, jonka osapuolia EU toimivaltansa puitteissa ja kaikki jäsenvaltiot ovat ja jossa taataan kansalaisten prosessuaaliset oikeudet, kuten yleisön oikeus osallistua päätöksentekoon ympäristöasioissa. Yleissopimus auttaa näin kansalaisia vaikuttamaan Euroopan vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden saavuttamiseen.

31. tähdentää paikallis- ja alueviranomaisten riittävän resursoinnin sekä kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden julkisen ja yksityisen rahoituksen tärkeyttä ja pitää tervetulleena, että Euroopan unioni tarjoaa paikallis- ja alueviranomaisille ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioille mahdollisuuksia saada rahoitusta EU:n arvoja edistävien hankkeiden toteuttamiseen niin, että painotetaan eurooppalaisia strategioita, joista tasa-arvon unioni muodostuu.

32. kehottaa EU:n toimielimiä vahvistamaan paikallis- ja alueviranomaisten sekä niiden eurooppalaisten ja kansallisten kattojärjestöjen osallistumista ja saattamaan sen vakaalle pohjalle.

33. sitoutuu vastaisuudessakin vahvistamaan EU:n toimielinten, paikallisyhteisöjen ja kansalaisten välistä viestintää alue- ja paikallisvaltuutettujen verkostonsa kautta synergiassa Euroopan komission ”Paikallispäättäjät EU:ta rakentamassa” -hankkeen kanssa sekä järjestämään paikallisia vuoropuheluja ja osallistamaan nuoria päättäjiä AK:n toimintaan.

34. kehottaa osallistamaan kansalaiset EU:n, kansallisen, alueellisen ja paikallisen julkisen politiikan määrittämiseen ja/tai muuttamiseen. Kansalaisten osallistuminen tähän prosessiin on olennaisen tärkeää julkisen politiikan hyväksymisen kannalta. Julkinen politiikka saattaa kohdata vastustusta täytäntöönpanovaiheessa, jos kansalaisia ei ole osallistettu prosessiin aikaisemmassa vaiheessa.

**Kolmansien maiden puolesta toteutettavien edunvalvontatoimien avoimuuden lisääminen**

35. kehottaa Euroopan parlamenttia ja EU:n neuvostoa arvioimaan esitettyä direktiiviehdotusta perusteellisesti ja ehdottamaan siihen tarvittavia muutoksia perusoikeuksia ja demokraattisia arvoja tinkimättömästi kunnioittaen.

36. toteaa, että edunvalvontatoiminnan määritelmä on hieman epäselvä. Onkin varmistettava ideologisesti mahdollisimman neutraalilla tavalla sekä mahdollisimman kattavasti, yleisesti ja käytännönläheisesti, että edunvalvojat tunnistetaan selkeästi ja toiminta on avointa. On itsestään selvää, että jokaisen julkiseen tilaan saapuvan on kerrottava, kuka on, ja toimittava avoimesti.

37. varoittaa siitä, että direktiiviehdotuksen mukaan taloudellista toimintaa kohdellaan eri tavoin sen mukaan, liittyykö se edunvalvontaan, jota toteutetaan kolmansien maiden yhteisöjen puolesta, vai edunvalvontaan, jota toteutetaan monenvälisiin järjestöihin liittyvien yhteisöjen puolesta niiden poliittisen ja taloudellisen potentiaalin ja edunvalvonnan kohdentuessa suurelta osin Euroopan unionin ulkopuolelle.

38. ilmaisee huolensa ehdotetun direktiivin mahdollisista vaikutuksista, jotka saattavat johtaa tahattomiin ja suhteettomiin seurauksiin (ulkomailta rahoitusta saavien yhteisöjen kannalta), ilman että direktiivin avulla pystyttäisiin puuttumaan tehokkaasti demokratian todellisiin uhkiin.

39. huomauttaa, että kaikkiin toimijoihin on ratkaisevan tärkeää soveltaa perusteltuja ja oikeasuhtaisia avoimuusvaatimuksia ja että on syytä noudattaa varovaisuutta, sillä ehdotettu direktiivi voi saada aikaan lumipallovaikutuksia muualla maailmassa.

40. tuomitsee kaikki aiheettomat perusvapauksien rajoitukset sekä kansalaisyhteiskuntaan ja poliittiseen toimintaympäristöön kohdistuvat rajoitukset, jotka ovat vastoin ihmisoikeuslainsäädäntöä, mukaan lukien nk. ulkomaisia agentteja koskevat lait.

41. katsoo, että tietyillä kansalaisjärjestöillä voi tavoittelemiensa päämäärien ja käytettävissään olevien resurssien vuoksi olla huomattava vaikutus yhteiskuntaelämään ja julkiseen keskusteluun. Tavoitteen lisätä tällaisille järjestöille myönnettävien taloudellisten tukien avoimuutta voidaan tällöin katsoa olevan yleistä etua koskeva pakottava syy. Rajoituksia olisi kuitenkin asetettava ainoastaan oikeutettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, kuten kansallisen turvallisuuden, yleisen turvallisuuden tai yleisen järjestyksen vuoksi, niiden olisi oltava oikeassa suhteessa kyseisten etujen suojaamista koskevaan tavoitteeseen nähden, ja haluttu tavoite olisi pyrittävä saavuttamaan mahdollisimman lievin keinoin ([2]).

([2]) Ks. esimerkiksi asia C-78/18.

**Päätelmät**

42. suhtautuu myönteisesti komission ehdotuksiin, joiden tavoitteena on osallistaa kansalaiset vaaliprosessiin ja parantaa kansalaisten luottamusta vaaleihin sekä lisätä toimintapolitiikkojen avulla paikallisten ja alueellisten toimijoiden ja kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksia osallistua julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

43. korostaa, että paikallis- ja alueviranomaiset ovat keskeisiä eurooppalaisen demokratian puolustajia ja välttämätön osa Euroopan demokraattista rakennetta, jossa päätökset on Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 10 artiklan 3 kohdan mukaisesti tehtävä mahdollisimman lähellä kansalaisia.

44. kehottaa Euroopan komissiota asettamaan etusijalle yhteistyön paikallis- ja alueviranomaisten kanssa, jotta demokratia EU:ssa saataisiin todella turvattua. Tässä yhteydessä on kunnioitettava ja edistettävä toissijaisuus- ja oikeusvaltioperiaatteita.

Bryssel 17. huhtikuuta 2024.

*Puheenjohtaja*
*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean*
Vasco ALVES CORDEIRO